

МІСЦЕВИЙ БЮДЖЕТ

У зв'язку з переходом від відбудовного періоду до періоду реконструкції народного господарства, темп зросту власних прибутків бюджету, природна річ, загаявся: з 52.977.000 крб. 1927 року вони зросли до 57.695.000 крб. на 1929 рік, тоб-то разом на 9%, при чому зріст бюджету 1929 року проти 1928 року становить тільки щось із 5,6%. Дальша таблиця показує зміни місцевого бюджету Харківщини на 1927—29 р.р.:

Види прибутків	1927 р.	1928 р.	Зріст у % %	1929 р. (контр. цифри)	Зріст у % %
Податкові прибут- ки	15.879 т. крб.	16.510 т. крб.	+ 4	17.067 т. крб.	+3,4
Неподаткові при- бутки	34.583 „ „	35.422 „ „	+2,5	38.648 „ „	+9,1
Інші прибутки. . .	2.515 „ „	2.681 „ „	+6,6	1.979 „ „	—26
Разом власн. при- бутків.	52.977 т. крб.	54.613 т. крб.	+3,1	57.694 т. каб.	+5,6
Позики і дотації. .	10.651 „	6.552 „ „		6.575 „ „	
Разом . . .	63.628 т. крб.	61.165 т. крб.		64.269 т. крб.	

Весь бюджет (включаючи недоплати, останки минулого року і оборотні) становив 1927 року 74.873.000 крб. і 1928 року 74.402.000 карб.; на 1928/29 роки бюджет остаточно ще не складений, і сума всього бюджету через те ще не з'ясована.

Звідки надходять прибутки

На питання про те, звідки місцевий бюджет Харківщини черпає кошти, почасти дає відповідь наведена таблиця: ос-

новні, як видно з неї, джерела прибутку становлять податки і неподаткові надходження. Характеристичний зріст неподаткових прибутків і зменшення питомої ваги податкових. Так, податкові прибутки становили 1927 року 30% прибуткової частини місцевого бюджету, а 1929 року становлять 28,5%, неподаткові ж відповідно — 65,2% і 68%. Такі зміни в побудуванні прибуткової частини бюджету були, з одного боку, наслідком розвитку місцевої промисловости і комунального господарства, з другого — витиснення приватного капіталу з різних галузей народного господарства (торгівлі і промисловости).

Як розподіляються ці прибутки

За останні два роки низку прибутків, що раніше надходили до бюджету окрвиконкому, передано до бюджетів міськради і райвиконкомів. Так, прибутковий податок, половину збору з біржових умов, цільвий квартирний податок, прибутки Загсу і частину промподатку передано в бюджет міськради; лісові прибутки, прибутки від держземмайна, а також усі відрахування від сільгосподатку, що належали окрвиконкомові, передані в бюджети райвиконкомів. Розмір власних прибутків бюджету окрвиконкому, через те, ступнево зменшувався; 1927 року вони становили суму в 16.117.000 карб., 1928 року — 14.135.000 карб., 1929 року будуть рівні 12.271.000 карб. (у проєктованому бюджеті). На розмірі прибутків бюджету окрвиконкому відбилося, крім того, падіння прибуткових надходжень у зв'язку зі скороченням приватного сектору торгівлі і промисловости.

В зв'язку з перерозподілом прибутків між окремими бюджетовими одиницями, змінилася їхня питома вага в загально-окружному бюджеті. Про це говорять такі порівняльні дані:

Бюджети	1927 р.	1928 р.	1929 р. (орієнтовно)
ОВК'у	30,4%	26%	21,4%
М. Харкова	59,7%	62%	64,3%
Райвиконкомів	7,1%	8,5%	10,4%
Міст і селищ міського типу.	2,8%	3,5%	3,9%

Як видно з цих даних, особливо зросли райбюджети. Власні прибутки райвиконкомів збільшуються рік-у-рік; так, 1927 року вони рівнялися

3.752.000 карб., 1928 року — 4.553.000 карб., а 1929 року за планом становитимуть суму в 5.868.000 карб., що дає проти 1927 року зріст на 57,3%, а проти 1928 року — на 28,9%. Все ж мало не всі районні бюджети Харківщини дефіцитні і одержують дотацію з бюджету окрвиконкому, що пояснюється відсутністю у районах твердої бази неподаткових прибутків. На це звернено потрібну увагу і, починаючи з цього року, постановою окрвиконкому намічено утворити фонд районного промислового будівництва, що дасть змогу більше розвинути районну промисловість, особливо що до обробки сільськогосподарської сировини, і районне комунальне господарство.

Неухильно рік-у-рік зростають також власні прибутки бюджету харківської міської ради:

1927 року вони становили	31.620.000 карб.
1928 " " "	34.015.000 "
1929 " " становитимуть	
(за проєктованим бюджетом)	37.304.000 "

Це пояснюється, головню, зростом прибутків від комунальних підприємств (у наслідок зроблених вкладів), а також переданням у бюджет міськради прибутків, що раніше надходили до бюджету окрвиконкому, про що згадувалося вище.

Недостатню увагу до останнього часу зверталось на організацію самостійних сільських бюджетів: з 424 сільрад Харківщини тільки 28 мали самостійні бюджети. Тимчасом роля останніх у пожвавленні діяльності рад і в підвищенні ініціативи та самодіяльності селянських мас — велика. Цього 1928/29 року число самостійних сільських бюджетів намічено довести до 94.

На що видають кошти з місцевого бюджету

Не зважаючи на загальний зріст місцевого бюджету Харківщини, асигнування на культурно-соціальні заходи і на розвиток народного господарства неухильно зростають рік-у-рік. Асигнування на адміністративно-господарські видатки зменшилися 1928 року проти попереднього року на 15,8% (а без міліції і органів юстиції — на 20,1%); 1929 року намічено дальше зменшення цієї статті видатків на 5,4%.

Асигнування на культурно-соціальні заходи зростали отак:

	1927 р.	1928 р.	1929 р. (за контр-цифрами)
Асигнування на народну освіту	8.709 тис. карб.	10.411 тис. карб.	11.416 тис. карб.
Асигнування на охорону здоров'я	4.798 „ „	4.910 „ „	5.217 „ „
Асигнування на всі культ. заходи	14.378 „ „	16.451 „ „	17.819 „ „

Беручи до уваги кончу потребу дальшого розвитку місцевої промисловости, що вимагає великих вкладів, місцевий бюджет сповна віддає промисловості її нагромадження, що належать бюджетові, а це становить за останні три роки суму в 7.781.000 карб.

На поширення й поліпшення комунальних підприємств м. Харкова і на впорядкування його, як столичного центру, так само даються вельми значні кошти: 1927 року—7.378.000 карб., 1928 р. — 8.860.000 карб. і з бюджету на 1929 рік намічено асигнувати на ці потреби—6.065.000 карб. Однак, цих асигнувань, очевидно, не досить. Через це 1928 року на задоволення потреб комунального господарства Харкова одержано дотацію з республіканського бюджету сумою в 3 міл. карб. Тепер порушено клопотання про участь у комунальному будівництві м. Харкова республіканського і союзного бюджетів у далеко більшій сумі і про відповідне збільшення кредитів по лінії Цекком-банку.

Гостра житлова криза в містах, особливо в Харкові, викликає неодмінну потребу дати з місцевого бюджету великі кошти на житлове будівництво. 1927 року була асигнована рівняючи невеличка сума в 465.000 карб., 1928 року асигнування збільшилося до 789.000 карб. Починаючи з цього року, з коштів місцевого бюджету повинно на підставі постанови уряду відрахувати на розвиток житлового будівництва не менше як 50% орендних прибутків міськвідкомгоспу. Але напружений стан бюджету на 1929 р. не дає змоги сповна здійснити цей захід, і на житлове будівництво дадуть лише 25% зазначених прибутків, що становитиме суму в 1.924.000 карб.

На ЕСХАР асигновано з коштів місцевого бюджету Харківщини 1927 року—200.000 карб. і 1928 року—913.000 карб.; 1929 року намічено дати 2.050.000 карб. Частка місцевого бюджету в фінансуванні Есхар'у разом повинна становити суму щось із 5.500.000 карб.

Дальша таблиця показує, як розподілювано кошти місцевого бюджету між різними (основними) галузями соціально-культурного і господарського будівництва 1927/28 року і як намічено їх розподілити цього 1928/29 року:

Види видатків	1927/28 рік	1928/29 рік
Адміністративно-судові видатки .	4.298.000 карб.	4.066.000 карб.
Культурно-соціальні видатки . . .	16.451.000 „	17.819.000 „
В тому числі на потреби нар- освіти	10.411.000 „	11.416.000 „
Госп.-виробничі видатки	28.171.000 „	27.488.000 „
В тому числі на сільське госпо- дарство	1.081 000 „	1.108.000 „
Інші видатки	12.245.000 „	14.896.000 „
Разом . . .	61.165.000 карб.	64.269.000 карб.

У проєктованому на 1928/29 рік бюджеті Харківської округи найбільшу увагу звернено на соціально-культурно потреби трудящих, що зростають, і розгортання господарсько-виробничих заходів.

У проєкті бюджету на 1928/29 р. передбачено низку фондів спеціального призначення. Так, наприклад, виділено фонд бідноти розміром у 100.000 карб., що призначений на подання допомоги селянській бідноті, фонд на боротьбу з безробіттям, розміром у 360.000 карб. Передбачені також спеціальні асигнування на подання допомоги дітям селянської бідноти, що позбавлені змоги відвідувати школу через брак взуття та одєжі.

* * *

Перед вищими урядовими органами порушено клопотання зменшити вилучення з прибутків окружного бюджету до республіканських фондів регулювання, виділити Харків у самостійну одиницю що до банківського фінансування і збільшити розмір банківських кредитів, видати харківській міській раді дотацію з республіканського та союзного бюджетів на поширення комунальних підприємств і впорядкування міста, дозволити випустити комунальну позику, залишити Харківщині повна попудний збір і виділити додаткові кошти на посилення шляхового будівництва в окрузі.

Величезний зріст потреб трудящих випереджає зріст бюджетових ресурсів, що спричиняється цього року до напруженого стану бюджету округи. В звязку з цим перед усіма адміністративними й господарськими органами стоїть завдання дальшої всякої можливої економії у витрачанні коштів кращим господарюванням в усіх галузях нашої роботи і дальшого зменшення адміністративних видатків для можливо більшого задоволення культурно-соціальних і господарських потреб міста й села.

КОМУНАЛЬНЕ ГОСПОДАРСТВО І БУДІВЕЛЬНІ РОБОТИ

За останні два роки помітно посилилися заходи що до відбудування й поширення комунального господарства як м. Харкова, так і всієї округи.

Посилений темп зросту населення Харкова, що перевищує темп зросту населення всіх інших міст, навіть Москви (проти 1923 року населення Харкова збільшилося на 133%, а Москви—на 130%), значіння Харкова де-далі більшає, як адміністративного, великого торгово-промислового і культурно-політичного центру, культурні запити міського й сільського населення, що зросли, посилення звязку міста з селом—все це викликає потребу збільшити увагу до питань розвитку харківського комунального господарства.

Світло, вода, трамвай

На відбудування й поширення харківського комунального господарства витрачено за останні три роки щось із 29 міл. карб., а з них тільки на поширювальні роботи—26 міл. карб. Треба сказати при цьому що витрати на поширення комунальних підприємств і на впорядкування зростають рік-у-рік; так, 1925/26 р. витрачено 4.587.000 карб., 1926/27 року—8.178.000 карб., 1927/28 року—13.287.000 карб.

Ефект від таких великих витрат виявився у поліпшенні якості роботи, зрості продуктивності і підвищенні прибутковості комунальних підприємств м. Харкова, а також у кращому і більшому задоволенні трудящих міста комунальними послугами. Досить ясно краво це ілюструють такі цифрові дані:

Роки	Трамвай		Електростанція		Водогін	
	Перевезено пасаж. (в мільйонах)	Виторговано (в тис. карб.)	Вироблено енергії (в мільйон. кіло-ват-годин)	Прибуток від продук. (в тис. карб.)	Продукція (в мільйон. куб. метр.)	Прибуток від продук. (в тис. карб.)
1925/26	50,3	4.032	29,5	4.011	5,5	1.260
1926/27	51,7	4.240	35,3	4.594	6,0	1.408
1927/28	52,5	4.454	44,1	5.920	7,0	1.537

1928/29 року трамвай повинен, за контрольними цифрами, перевезти 70 мільйонів пасажирів, тобто на 38% більше, ніж 1925/26 р.; електростанція повинна виробити 62,8 мільйонів кіло-ват-годин (збільшення на 108% проти 1925/26 року); продукція водогону буде доведена до 8,4 мільйонів куб. метрів (на 53% більше, ніж 1925/26 року).

Ще більш показове порівняння з передвоєнним періодом: продукційність електростанції буде цього року в 9 разів, водогону — в $4\frac{1}{2}$ рази і трам-ваю — в 4 рази більша, ніж 1913—14 рр. Довжина трамвайної колії збільшилася з 47 кілометрів 1913 року до 80 кілометрів цього, тобто мало не в два рази; переведена величезна робота коло переустаткування трамваю. Водогінна сітка з 119 кілометрів 1913 р. доведена тепер до 184 кілометрів (збільшення більш, ніж у $1\frac{1}{2}$ рази). Могутність електростанції зрос-ла з 7.000 кіловат до 22 тис. при довжині сітки в 585 кілометрів.

Переведено і тепер переводиться низку заходів щодо поширення обслуговування ро-бітничих околиць. Так, 1927/28 року прокладено нові трамвайні лінії в робітничих районах на протязі 4,5 кіло-метрів. На околицях, де нема трамвайного руху, посилено автобусний. Сітку електричного освітлення збільшено 1927/28 р. на околицях на 45,3 кілометри, встановлено 113 нових лі-хтарів; поширюється сітка водогону і каналізації (в робіт-ничому селищі „Серп і Молот“, Новобаварському районі, на Лисій Горі). Полагоджено 4 мости і збудовано два но-ві — на Журавлівці та Іванівці.

Не зважаючи, однак, на всі досягнення харківського ко-мунального господарства, вони недостатні — рівняючи до зросту населення і до зросту його потреб. Столиця України і тепер ще що до обслуговування населення комунальними послугами поступається перед багатьма великими містами України і РСФРР.

План на 1928/29 рік передбачає нові роботи; щоб їх здійснити, треба витратити понад 20 міл. карб. З коштів місцевого бюджету на поширювальні роботи комунального господарства призначено (за контрольними цифрами) тільки щось із 6 міл. карб. Через це окрикком поставив перед урядом питання виділити з держбюджету і кредитових коштів до 14 міл. карб.

Що збудовано в Харкові

На будівництво по місті Харкову витрачено 1927 року 37.111.000 карб., а 1928 року 40.916.000 карб., з яких 14% — на промислове будівництво, 8,1% — на транспортне, 15,6% — на комунальне, 25% — на будівництво будинків і споруд громадського користування і 37,3% — на житлове будівництво.

До промислового будівництва відноситься Есхар, а також найбільші роботи коло збудування нових цехів на заводах „Серп и Молот“, „Світло Шахтаря“, ДЕЗ і інш. На транспорті перебудовано харківський залізничний вузол Південних залізниць. У групі нових будинків і споруд громадського користування виділяється: будинок Держпромисловости, будинок Держстраху, що відведений під робітничий університет, 3-я поліклініка (зразкова), будинок Донвугілля й інститут Робмеду.

В галузі житлового будівництва особливі успіхи відзначено 1927 р., коли житлова площа поширилася, рівняючи до 1926 року, на 56%. При цьому на кооперативне і державне будівництво припадає 48% житлобудівництва (переважно кам'яниці), на індивідуальне будівництво — 52% (дерев'яні і частково мішані будівлі). 1928 року на будівництво жител для робітників Цекомбанк дав спеціальні кредити розміром у 6 міл. карб.

Увага окружному комунальному господарству

Великі що до обсягу роботи переведено за останні два роки і в галузі відбудування комунального господарства в окрузі. Переведена кампанія щодо самооподаткування, трудова участь населення у шляхових роботах і правильніше використання асигнувань з місцевого бюджету — все це призвело, зокрема 1927/28 року, до посилення процесу відбудування й поширення комунального господарства округи, зокрема до поширення робіт що до шляхового будівництва і електрифікації міст і сіл.

Витрати на комунальне господарство округи за 1925/26 1927/28 р. р. становили суму в 7.361.000 карб., з них 1925/26 року витрачено 1.557.000 (100%), 1926/27 р.— 2.334.000 карб. (155%) і 1927/28 р.— 3.490.000 карб. (260%).

Турботи за добрий шлях

На першому місці і що до суми витрачених 1927/28 р. коштів, і що до свого значіння для народнього господарства стоїть шляхове будівництво в окрузі, що йому останніми часами приділяється посилена увага як від держави, так і від суспільства.

Шляхове господарство Харківської округи перебуває в незадовільному стані. Із 13.000 кілометрів шляхів—98,5% становлять ґрунтові, здебільшого нестійкі; з них тільки щось із 17% можна вважати за порівнюючи вигідні шляхи для користування протягом цілого року. Забрукованих і поліпшених (глинобитних) шляхів в окрузі—тільки щось із 200 верстов (1,5%).

1925/26 і 1926/27 р.р. головну увагу звернуто на ремонт і збудування мостів, у наслідок чого стан штучних споруд (мости, труби й т. інш.) на шляхах окружного значіння помітно покращав уже на 1/X-27 року. До цього часу з 246 споруд такого роду цілком непридатних, що вимагають заміни новими, налічувалося тільки 67, тоб-то щось із 25%. На шляхах районного значіння число непридатних споруд становить 45% (226 із 511); у найгіршому стані перебувають споруди на шляхах сільського значіння, де з 1.333 споруд непридатних 818, або 62%.

1927/28 року асигновано на шляхове будівництво з коштів місцевого бюджету 554.000 карб., з республіканського фонду (цілеве асигнування) 550.000 карб., з районних бюджетів 57.000 карб.; з коштів самооподаткування витрачено—182.000 карб.; вартість робіт, виконаних при трудовій участі населення, становила 206.000 карб. Отже, всього на шляхове будівництво в окрузі минулого року витрачено 1.550.000 карб. За попередніх років асигнування на шляхове будівництво становило далеко менші суми: 1925/26 року—673.800 карб., 1926/27 р.—750 000 карб.

Протягом 1927/28 року забруковано щось із 21 кілометр. шляхів (під'їзні шляхи до Харкова), збудовано 7 великих мостів (два залізобетонних і 5 дерев'яних), полагоджено 13 інших шляхових споруд, ямковий ремонт бруків переведено на площі в 1.300 квадр. метр. По сільських шляхах полагоджено щось із 30% усього числа непридатних споруд. Щось із 850.000 карб. витрачено 1927/28 року на збудування В.Писарівського моста і на забрукування шляхів Харків—Чугуїв і Харків—Люботин.

Утворення нормального возового і автомобільного руху в окрузі, в першу чергу на під'їзних шляхах до Харкова — це тепер одне з першочергових завдань у галузі комунального господарства. В зв'язку з цим стоїть питання про посилення шляхового будівництва, на що потрібно на найближчі три роки тільки на окружні шляхи 10 мільйонів крб. 1928/29 року з бюджетових коштів можна буде перевести тільки роботи коло збудування великих мостів і забрукування під'їзних шляхів.

Роботи на шляхах районного і сільського значіння повинні в майбутньому переводитися з внутрішніх коштів району і, головню, коштом трудової участі населення, самооподаткування і т. і., а також при участі господарських організацій і підприємств, розташованих на території району (на підставі вже ухваленої постанови РНК СРСР).

Інтерес суспільності до питання збудувати добрі шляхи в окрузі і поліпшити способи пересування ними вилився в форму організації (у квітні 1928 року) окружного „Товариства друзів автомобілів і доброго шляху“. По всій окрузі тепер налічується понад 4.500 членів т-ва.

Основне завдання „Автодору“ — притягти широку громадську увагу і громадську ініціативу до розвитку автомобільного експорту і поліпшення шляхового будівництва, а також поширення серед широких мас трудящих теоретичних і практичних знань у галузі керування автомобілем, трактором і т. і.

„Окравтордор“ бере участь у розподілі коштів (бюджетових і від самооподаткування), призначених на шляхове будівництво.

Через осередки „Автодору“ на селі при активній роботі сільрад треба посилити трудову участь населення у цьому будівництві, в роботах коло насадження дерев й охорони шляхових споруд.

Будівельні і ремонтні роботи в окрузі

На громадське будівництво в окрузі (школи, шпитали і т. і.) 1927/28 року витрачено 1.416.678 крб., з них 1.154.549 крб. становили кошти із самооподаткування селянства.

Коли 1925/26 року на цю ділянку народного господарства асигновано 681.179 крб., і ці гроші витрачено, головню, на ремонт шкільних, лікарських і інших будинків, то 1926/27 р. розпочалося вже і нове будівництво: з 1.468.980 крб., асигнованих на громадянське будівництво, 719.000 крб. витрачено на збудування нових будинків. 1927/28 року закінчувалися будівельні роботи, що їх розпочато попереднього року, і збудовано низку нових будинків — шкіл, сельбудів, сільрад.

Разом за останні три роки на потреби громадянського будівництва в окрузі витрачено 3.587.000 крб. Проте, не зважаючи на такі великі витрати, загальний стан шкільних, лікарських і інших будинків в окрузі (і особливо шкільних) не можна визнати за задовільний. Цього року особливу увагу треба звернути на капітальний ремонт теперішніх будинків

Як використано кошти від самооподаткування на селі

Організоване притягнення селянських коштів на задоволення культурно-соціальних потреб села самооподаткуванням дало на 1/X-28 р. по окрузі 1.458.570 крб. Розподіляючи самооподаткування між окремими соціальними групами села, додержувано класового принципу; так, мало-сильне господарство платило 3 крб. 24 коп., середняцке — 13 крб. 70 коп., заможне — 97 крб. 82 коп.

На кошти, що надійшли від самооподаткування, відремонтовано і збудовано нові школи, культурно-освітні установи (сельбуди і хатичитальні), медпункти, ветпункти, лазні, будинки адміністративних установ, поліпшено водопостачання, шляхове будівництво, пожежну охорону села, посилена електрифікація. На все це витрачено з коштів від самооподаткування—1.337.275 крб.; 121.295 крб., що залишилися невикористані, становлять фонд для закінчення розпочатих робіт.

Ось що одержало село від самооподаткування 1928 року:

	Збудовано нових	Недобудовано	Добудовано, поширено, відремонтов.	Незакінчені до буд. і пошир.	Витрачено коштів
Школи	29	30	343 (з них відремонт. 314)	15	391.905 крб.
Сельбуди і хатичитальні	15	15	61 (відремонт. 49)	9	91.487 "
Медпункти	1	4	54	6	82.611 "
Ветпункти	2	4	19	4	46.636 "
Будинки с/р.	26	13	63 (ремонт.)	—	108.589 "
Колодязі	310	—	98 "	—	105.733 "
Мости	224	—	119 "	—	152.517 "
Лазні	1	2	—	—	10.400 "

Крім того, витрачено на пожежну охорону—114.651 карб. (збудовано 84 пожежних депо і укомплектовано 182 пожежні обози), на електрифікацію—31.383 карб. (для електростанцій, що їх будують, і на електросітку), на шляхове будівництво—30.207 карб. (відремонтовано, забруковано і поліпшено 12 шляхів).

На інші роботи по лінії земвідділу, наросвіти, охорони здоров'я витрачено 171.156 карб.

Участь населення в ремонтно-будівельних роботах матеріалами і робочою силою становила суму в 42.530 карб.

Отже, переведене 1927/28 року самооподаткування, що в основній своїй частині лягло на заможні й куркульські групи села, поліпшило задовольнення культурно-соціальних потреб села.

Витрачаючи кошти від самооподаткування, відзначено окремі випадки витрачання не за призначенням і безгосподарности, а в окремих селах і розтрата. Але, взагалі, будівельна кампанія пройшла задовільно.

Вогнестійке будівництво

В звязку з пожежами на селі, що за останніх часів часто траплялися, розвиток вогнестійкого будівництва в окрузі набуває особливого значіння.

На 1-е жовтня 1927 року в окрузі було 28 черепичних майстерень сільськогосп. кооперації, 4 майстерні райвиконкомів і 9—„Кустарспілки“. Всі ці майстерні виробили 900.000 штук черепиці. 1927/28 року на розвиток вогнестійкого будівництва дано кредитів на 127.000 карб., що дало змогу збудувати 4 нові майстерні, які передано райвикам, і поліпшити устаткування теперішніх. Протягом минулого року продукція черепичних майстерень дійшла 1.350.000 шт. Але цією кількістю можна було задовольнити тільки щось із 760 дворів, або 7% усього числа, що будується (12.000).

На 1928/29 рік намічено багато посилити із різних джерел відпущення кредитів на вогнестійке будівництво, що дасть змогу довести виробництво черепиці до 5.150.000 штук і задовольнити такою кількістю до 25% дворів, що будуються.

Боротьба з пожежами на селі

Минулий рік позначався великим числом пожеж в окрузі, що спричинили величезні збитки селянському господарству. В період весняних вітрів 15-ма стихійними пожежами знищено 225 господарств, більше як на 500.000 карб.

Зріст числа пожеж за останніх років характеризується частотою пожеж на 1.000 дворів: 1925/26 року — 5,5, 1926/27 року — 8,4, а 1927/28 рік показав ще більший зріст.

Минулого року на протипожежну охорону витрачено до 180 тис. карб. (разом з надходженнями від самооподаткування). На ці кошти збудовано 84 пожежні депо, укомплектовано 182 пожежні обози, придбано 60 смоків і 70 замовлено. Нормальної забезпеченості села пожежними смоками (один смок на 100 дворів) ще не дійдено, але середнє число їх на 1.000 дворів збільшилося з 5 в 1925/26 р. до 7,1 минулого року.

Збільшилося 1927/28 р. також число добровільних пожежних дружин: 1925/26 р. в окрузі було 89 дружин, 1926/27 р. — 217, а 1927/28 р. — 273.

Водопостачання поліпшується

Стан водопостачання в окрузі треба визнати за незадовільний. Для повного забезпечення потреб населення в питній воді треба викопати 3.000 шахтових колодязів, що має коштувати щось із 1. 500.000 карб.

1926/27 р. викопано 15 свердлових колодязів і 15 шахтових, відремонтовано 35 свердлових колодязів і 50 шахтових. У Хорошеві збудовано водогін.

1927/28 року, крім заходів що до водопостачання, що їх переведено на кошти від самооподаткування, викопано 2 свердлових колодязі в Лосеві і при Хотомлянській лікарні.

Електрифікація округи

Електричне господарство округи складається з 18 станцій загальною потужністю в 1.093 кіловат. Зроблені за останні 3 роки витрати в сумі 880.000 карб. використано, головню, на відбудування й поширення теперішніх станцій — у Валках, Охтирці, Богодухові, Лозовій, Вовчій, Чугуїві і Зміївові. 1925/26 року збудовано нові станції в Червоному Полі, Золочеві, Березівці.

1927/28 р. збудовано електростанцію в Краснокутському, розпочали перебудовувати й поширювати Богодухівську станцію, прокладено сітку і збудовано підстанцію в Лозовій, станцію у Вовчій сполучено лінією з цегельнею, перебудовано і відремонтовано силову частину Золочівської електростанції, дано додаткове устаткування Охтирській станції, заготовлено стовпи і мідь для збудування лінії передачі у Дергачах. На всі ці роботи витрачено 563.800 карб.

Потужність електростанцій округи за останні два роки збільшилася: 1926/27 року всі станції округи (без Харкова) виробили 1.459.000 кіловат-годин, за 1927/28р.— 1.782.000, тоб-то на 28% більше.

1928/29 р. гадають витратити великі кошти на дальше поліпшення електрогосподарства округи.

Розвиток електробудівництва в Харківській округі надалі йтиме головнo, лінією електропередачі з Есхар'у. Воднораз намічається поширення й посилення тих з теперішніх електростанцій, що на далекому віддаленні від Есхар'у. Початку роботи Есхар'у можна чекати у вересні 1929 року.

Житлове будівництво

В округі, без Харкова, налічується 1.382 націоналізованих будинків, з них 879 у містах і селищах міського типу і 503 у сільських місцевостях. Стан націоналізованих домоволодінь за останні два роки вельми покращав через ремонт, що його зробили орендарі.

Нове житлове будівництво, переважно індивідуальне, розгортається, головнo, у місцевостях, розташованих поблизу Харкова.

На 1/X-26 року здано 420 земельних ділянок будувати житла; на 1/X-28 року — 1.533.

Цього року розпочнуть перепланувати міста й селища міського типу.

Стан технічного зв'язку

Поштово-телеграфно-телефонний зв'язок у округі кращає рік-у-рік. Поштовим зв'язком охоплені всі сільради. Число поштових відділів збільшилося з 23 на 1/X-26 р. до 29 на 1/X-28 р. (в усіх районних центрах і великих селах). Значно збільшилося число пунктів продажу поштових марок: з 312 на 1/X-26 р. до 542 на 1/X-28 року. Число поштових скриньок доведено до 1.121 проти 739 на початку 1926/27 року.

Всі районні центри мають телеграфний зв'язок. Телефонним зв'язком обслуговують усі районні центри і тільки 203 сільради.

Все ж треба сказати, що населені пункти ще не досить охоплені поштовим зв'язком. Навіть пункти з населенням понад 100 чол. не всі обслуговуються поштою: з 1.307 охоплені поштовим зв'язком 1.274. Телефонного зв'язку не має понад половина сільських рад.

*Напруженою працею й революційною дисципліною
забезпечимо зміцнення нашого господарства,
кращі житла й клуби, нові лікарні й школи,
піднесення матеріального й культурного рівня
пролетаріату!*

МАТЕРІАЛЬНО-ПОБУТОВИЙ СТАН ТРУДЯЩИХ

Наведені вище цифрові й фактичні дані досить переконливо свідчать за великі господарські досягнення Харківщини, за зміцнення й дальший розвиток основних галузей народного господарства округи: соціалістична промисловість зростає й міцнішає, сільське господарство в своєму розвитку неухильно йде вперед, комунальне господарство поширюється, кооперативна й державна торгівля завойовує все нові позиції.

Як же впливає такий зріст виробничих сил округи на матеріально-побутовий стан трудящих? За це дозволяє судити низка даних, що характеризують зростання матеріального добробуту трудящих, поліпшення їхніх побутових умов, поліпшення умов праці і задоволення культурних потреб робітників і селянства, що зросли.

Заробітна платня збільшується

Дальша таблиця показує рух середньої денної зарплатні одного робітника на підприємствах союзної й республіканської промисловості Харківської округи:

Підприємства	1925/26 р.	1926/27 р.	Зріст у % %	1927/28 р.	Зріст у % %		1928/29 р.	Зріст у % %	
					до 1925/26 р.	до 1926/27 р.		до 1925/26 р.	до 1927/28 р.
ХПЗ	3к.36к	Зр.61к	+ 7	4к.00к	+19	+11	4к.23к	+21	+ 6
ДЕЗ	3 „59„	3 „90„	+ 9	4 „86„	+35	+25	5 „17„	+44	+ 6
„Серп і Молот“	3 „16„	3 „67„	+16	3 „97„	+21	+ 8	4 „84„	+53	+22
„Світло Шахтаря“	2 „74„	3 „11„	+14	3 „26„	+19	+ 5	3 „48„	+27	+ 7
Линвовий завод	1 „80„	2 „17„	+21	2 „27„	+26	+ 5	2 „36„	+31	+ 4
Цукроварні	1 „30„	1 „65„	+27	1 „77„	+36	+ 7	Даних нема		

По місцевій промисловості пересічна місячна зарплатня змінилася за останні 3 роки отак:

	1925/26 р.	1926/27 р.	1927/28 р.
Зарплатня	62 крб. 88 коп.	70 крб. 15 коп.	78 крб. 85 коп.
У % % до 1925/26 р.	100	112,3	125,4
У % % проти попереднього року	—	112,3	111,3

Наведені цифри не дають, однак, повної картини поліпшення матеріального стану робітників, бо вони не відбивають усі додаткові видатки нашої промисловости на соціальне страхування робітників, на комунальні послуги, на житлове будівництво й інш.

Водночас із зростанням заробітної платні робітників спостерігається і зростання зарплатні робітників культурно-соціальних установ.

Зарплатня робітників освіти за останні 3 роки зросла отак:

Категорія робітників	1925/26 р.	1926/27 р.	1927/28 р.
Учителі 1-го концентру:			
Харків	55 к.	60 к.	65 к.
Село	35 „	40 „	49 „

Категорія робітників	1925/26 р.	1926/27 р.	1927/28 р.
Учителі 2-го концентру:			
Харків	60 к.	65 к.	73 к.
Село	40 „	45 „	65 „
Зав. сільськ. 4-хрічки	45 „	50 „	60 „
„ семирічки (Харк.)	90—110 „	95—120 „	95—125 „
„ профшколи	70— 80 „	90—200 „	90—200 „
„ дитустанов	60—144 „	75—150 „	75—150 „
„ сельбуду і хати-чит.	24— 50 „	24— 50 „	28— 50 „

З 1-го квітня цього року ставки зарплатні знову підвищено таким категоріям робітників освіти:

	У Харкові	На селі
Завідувач. 7-мирічок	—	5 крб.
Учителям 2-го концентру	7 крб.	10 „
Викладачам загально-освітніх предметів у профшколах	7 „	10 „
Викладачам спеціальних предметів у профшколах	5 „	5 „
Інструкторам профшкіл	7 „	10 „

Підвищилася зарплатня й інших груп робітників культурно-соціальних і адміністративних установ на селі:

	Ставка 1926/27 р.	Ставка 1927/28 р.
Лікар, зав. амбулаторії	75 карб.	85 карб.
Зубний лікар	55 „	60 „
Медична сестра	35 „	37 „
Діловод РВК	30—33 карб.	33—37 карб.
Сторож, убир., кур'єр	16 карб.—17 карб. 60 коп.	18—20 „
Нарсуддя	78—83 карб.	83—88 „
Міліціонер	28—30 „	32—34 „

Зарплатня наймитів (за даними спілки) трохи підвищилася проти 1927 року:

	1927 р.	1928 р.
Дорослий наймит	19 карб. 40 коп.	21 карб.
Наймичка	17 „ 36 „	19 „
Підліток	12 „ 98 „	13 „
Дорослий пастух	20 „ 18 „	23 „

Валова прибутковість селянського господарства округи (без нехліборобських заробітків) збільшилася, за орієнтовними вирахуваннями окрплану, з 94.490.000 карб. 1926/27 року до 117.060.000 карб. на 1927/28 рік.

Ощадження трудящих і позики

Посереднім показником матеріального стану трудящих, що де-далі кращає, є зріст грошових ощаджень, що їх вносять у трудові ощадні каси або обертають на придбання облігацій державних позик.

Трудових ощадних кас було по окрузі:

	на 1/X-26 р.	на 1/X-27 р.	% зросту або зменш.	на 1/X-28 р.	% зросту або зменш.
у Харкові	215	218	+1,4	215	—1,4
на селі	63	63	—	67	+6,3

Число вкладників за цей період збільшилося і в місті і на селі:

	на 1/X-26 р.	на 1/X-27 р.	% зросту	на 1/X-28 р.	% зросту
у Харкові	31.818	50.622	+59,1	71.899	+42
на селі	3.217	7.919	+146,2	12.854	+62,3

Характеристичний щорічний зріст останків вкладів у касах:

	на 1/X-26 р.	на 1/X-27 р.	% зросту	на 1/X-28 р.	% зросту
в Харкові	2.153.900 кр.	4.339.300 кр.	+101,5	6.892.700 кр.	+68,1
на селі	211.600 „	564.400 „	+166,7	1.532.300 „	+171,7

У великій мірі ощадження трудящих охоплені випущеними державою позиками, що за їх допомогою держава намагається посилити участь широких мас трудящих у здійсненні основного нашого завдання—прискорити індустріалізацію країни.

За останні 3 роки випущено 7 позик. Реалізація їх у Харківській окрузі дала такі наслідки:

Державні позики	Сума випуску	Реалізовано по окрузі
Безвідсотк. вигр. 1926 р.	30 міл. карб.	1.000.000 карб.
10-а „ 1927 „	100 „ „	5.000.000 „
3-я сел. „	25 „ „	60.000 „
12-а внутр. „	200 „ „	875.000 „
6% 1-а позика індустріал. „	200 „ „	6.100.000 „
Вигр. позика зміцн. сел. госп. 1928 р.	150 „ „	1.500.000 „
2-а позика індустр. 1928 р.	500 „ „	12.867.320 „

Разом 1205 міл. карб. 27.402.320 карб.

Охоплення державними позиками дрібних розпорошених коштів трудящих—робітників, службовців і селян більшає рік-у-рік. Найхарактеристичніше ставлення трудящих до останньої позики—2-ої індустріальної. Популярність її була така велика, що вперше кинуте гасло „Місячний заробіток на позику“ зустрів доброзичливе ставлення до себе від основної маси трудящих. Ще перед початком офіційної передплати (1 вересня 1928 року) на підприємствах і в установах міста Харкова з ініціативи самих трудящих широко розгорнулася попередня передплата. Тільки небагато передплатили на меншу місячного заробітків суму; більшість вклало в позику весь свій місячний заробіток, а багато передплатили на суму, що відповідає двомісячному або навіть трьохмісячному заробітків. Передплатою на 2-гу позику індустріалізації охоплено 90% організованого міського пролетаріату. Вся сума передплати по окрузі набагато перевищує ту, що її намічено контрольними цифрами реалізації позики (щось із 8,5 мільйонів карбованців).

І в районах округи, де реалізація позики дала на I/XI-28 року 1.205.000 карб., або 80% планових припущень, переважно передплачували її робітники і службовці. Серед селянства передплата на другу позику індустріалізації проходила мляво і на I/XI дала разом лише 156.000 карбованців. Пояснюється це недостатньою популяризацією позики на селі, недостатнім втягненням у цю кампанію сільської суспільності, слабкою роботою районних і сільських комісій для реалізації позики, а також незадовільною роботою кредитових товариств і кооперативного активу серед кооперованого населення.

Видаткова частина робітничого бюджету

За даними бюджетового обслідування, що його переводить ОРПС, якість харчування робітничої родини за останні 2-3 роки набагато поліпшилась. Побільшало споживання молока, м'яса, сала, масла, яєць. Споживання одяжі 1927 року проти попереднього року теж побільшало. Зростають видатки на хатню обставу і господарські потреби. Культурно-освітні видатки збільшилися з 1,3% (бюджету робітника) 1922 року до 2,9% 1927 року.

Цікаві дані, як впливають на робітничий бюджет видатки на комунальні послуги. Родини робітників і службовців витрачають пересічно на користування з комунальних послуг від 3,4% свого бюджету до 6,4% (в залежності від району житла і ступеня обслуговування їх комунальними послу-

гами). Такий порівняльно невеличкий видаток на комунальні послуги (воду, каналізацію, електрику, трамвай, лазню) пояснюється тим, що існує система пільгових тарифів для робітників і службовців.

Вся сума пільг, що їх одержали харківські робітники й службовці за останні 3 роки, рівна за вирахуванням міськвідкомгоспу (у круглих цифрах):

що до водопостачання	399.800	карб.
„ каналізації	233.700	„
„ електрики	594.800	„
„ трамваю	2.281.800	„
„ лазень	451.100	„
<hr/>		
Разом	3.964.200	карб.

або щось із 60% загальної дійсної вартості усіх одержаних ними комунальних послуг. Іншими словами, завдяки пільговим тарифам робітниче населення Харкова в масі заощадило за 3 роки щось із 4 мільйони карбованців.

Зокрема треба сказати про алкоголь, що все ще посідає місце в бюджеті робітника. Видатки на спиртові напої, що становили 1926 року 2,5%, зменшилися в першому півріччі 1927 року до 2,2%, а 1928 року знову зросли до 2,6% видаткової частини бюджету (до 3 карбованців 40 копійок місячно).

Низка спостережень свідчить також за велике споживання алкоголю на селі. Місцями село споживає спиртових напоїв не менше, як за передвоєнних часів.

На боротьбу з алкоголізмом треба звернути посилену увагу не тільки органів охорони здоров'я, але й широкої суспільности. У серпні цього року на загально-міській антиалкогольній конференції організовано в Харкові окружне товариство для боротьби з алкоголізмом. Завдання його в основному таке: сприяти всім заходам держави й кооперації, що скеровані на обмеження продажу спиртових напоїв і зменшення їх споживання, ознайомлювати маси трудящих із шкідливістю алкоголізму і широко пропагувати культурні розваги, що можуть виперти алкоголь з нашого побуту.

Кооперативне робітниче постачання

Становище кооперативного робітничого постачання характеризується даними про обороти ХЦРК і охоплення робітничого бюджету.

Обороти ХЦРК що до продуктів харчування становили:

1926/27 року	28.519.812	карб.	(100%)
1927/28 „	47.892.862	„	(168%)

При цьому треба відзначити, що оборот що до хліба збільшився на 28,8%, що до м'яса—на 95⁰/₀.

Наскільки наблизився асортимент товарів кооперації до задоволення робітничого споживчого попиту, видно з такого порівняння:

	1926/27 р.	1927/28 р.
Питома вага харчових продуктів у робітн. бюджеті	61,8%	63,1%
Питома вага харчових продуктів у асортименті ХЦРК	46,7%	56,1%

Зріст охоплення харківською робітничою кооперацією робітничого бюджету видний з таких цифр (за даними бюджетового обслідування ХОРПС):

Р о к и	Частка ко- операції	Частка держ- торгівлі	Частка при- ват. торгівлі
1925	44%	6,6%	49,4%
1926	47,1%	4,4%	48,5%
1927	54,9%	3,4%	41,7%
1-ша полов. 1928 р. .	65,4%	1,1%	33,5%

Чимраз більше заглиблюється в побут харківських робітників громадське харчування. За перших 9 місяців 1927/28 року громадські їдальні видали 5.750.500 страв, тобто на 48,6% більше, ніж за тих же 9 місяців 1926/27 року. Зростання це йде, головно, коштом їдалень на підприємствах.

Чимало впливає на видаткову частину трудящих міста кредитування, що його переводить ХЦРК. Останніми часами в звязку зі станом товарового ринку питома вага операцій що до робітничого кредитування в оборотах ХЦРК меншає, проте 1926/27 року продано за кредитуванням краму на 6.713.100 карб., а у 1927/28 році—на 8.769.168 карб.

Задоволення житлових потреб трудящих

Протяжна житлова криза, що її переживає Харків, це наслідок, з одного боку, посиленого зростання населення, другого — все ще недостатні розміри нового житлового

будівництва. У зв'язку з цим норма житлової площі на душу населення не тільки не збільшується, але навіть зменшується і становить тепер у місті пересічно 5,9 кв. метрів.

Щоб більше задовольнити житлові потреби робітників, харківська міськрада, при активній участі ОРПС і спілок, цього року виселила нетрудовий елемент з націоналізованих домоволодінь. Внаслідок цих заходів звільнилися 704 кімнати, куди вселено 534 робітничих родини (2.047 чоловіка) з 55 підприємств.

Крім того, в розпорядження особливої житлової комісії при міськраді за 4 місяці надійшло 377 кімнат, що з них 310 передано робітникам, червоноармійцям і міліціонерам, а 77—службовцям.

Житлове будівництво в Харкові за останніх років збільшилось, при чому чимале місце в цьому будівництві належить житлобудкооперації. Тепер у місті є 110 житлобудівельних кооперативів (проти 57 на 1/X-26 року). В них налічується до 5.700 пайовиків; будують цього року 42 житлобудкоопи) 19 виробничих з 2.203 пайовиками і 23 невиробничих з 1.216 пайовиками); робітників у числі пайовиків виробничих житлобудкоопів — 70,3%, невиробничих — 10,1%. Останніми часами, щоб дати робітникам з малим заробітком змогу вступити до житлобудкооперації, утворено спеціальний фонд кооперування цих груп.

За останні 4 роки житлобудкооперація збудувала до 60.000 кв. метрів житлоплощі й видала до 11 мільйонів карбованців. З 88 кооперативних будинків з площею в 75,447 кв. метрів, що їх будують цього року, за планом повинно закінчити 43 будинки з житлоплощею в 30.000 кв. метрів.

Загальний зріст житлового будівництва в м. Харкові характеризується такими даними:

1924 року житлоплоща поширилася на	21.621 кв. метр.
1925 " " " "	54.778 " "
1926 " " " "	60.332 " "
1927 " " " "	102.725 " "

З коштів, асигнованих на робітниче житлове будівництво за маніфестом ювілейної сесії ЦВК СРСР Харківщині виділено 775.000 карбованців, що їх і розподілено 1928 року між держпромисловістю, житлокооперацією, транспортом і Червоною армією.

Становище харківської житло-орендної кооперації характеризується зростанням кооперованого населення (протягом 1927/28 року зріст на 16-17% проти 1926/27 року), збільшенням пайових нагромаджень житлокоопів з 73.000 кар

бованців на 1/X-26 року до 250.000 карбованців на 1/X-28 року, поліпшенням становища хатнього господарства (за час з 1923 до 1928 року на відбудування хатнього господарства житлокооперація витратила 10 мільйонів карбованців). Кооперування населення житлокоопів ще не закінчено, і число членів ЖК становить на 1/X-28 року щось із 60% усього населення цих будинків.

Умови праці робітників

Умови праці робітників на підприємствах і в окремих цехах за останніх років помітно покращали. Великі досягнення є на ливовій фабриці (злагоджено вітрогони вартістю до 390.000 карбованців), на Будянському заводі (низку провітрювальних устатків вартістю до 100.000 карбованців), на 5-й тютюновій фабриці (витрачено 20.000 карбованців), шкірзаводі „Більшовик“ (36.000 карбованців). На низці підприємств злагоджені душі, роздягальні, їдальні, теплі убиральні й т. інш.

На заходи що до охорони праці асигновано 1926/27 року для місцевої промисловости 193.000 карбованців і для централізованої (союзної й республіканської) — 706.000 карбованців. Але витрачено з першої суми тільки 14%, а з другої 85,7%, що пояснюється пізнім складенням умов з господарствами і пізнім виданням кредитів. На 1927/28 рік відділ праці склав умови по союзній і республіканській промисловості на 547.000 карбованців і для місцевої на 399.000 карб. Використано (на 1/VIII-28 року) у централізованій промисловості — 277.000 карб. (або 50,6%), а в місцевій — 229.710 карб. (або 57,5%).

Переведені обслідування підприємств і установ виявили, що порушення законодавства про працю (що до робочого часу, відпочинку, видавання спецнорм, різних компенсацій) виживаються. Кількість позачергових годин за даними цехової промисловости) набагато зменшилася: 737.000 годин у першому півріччі 1925/26 року до 271.000 годин у першому півріччі 1926/27 року (0,8% усього проробленого часу); у першій половині 1927/28 року кількість позачергових знову трохи підвищилася (до 0,95% проробленого часу).

Не зважаючи на загальне поліпшення умов праці, треба сказати, що в цілій низці підприємств становище охорони праці ще цілком незадовільне. Так, наприклад, на заводах — паровозобудівельному, „Серп і Молот“, „Червоний Жовтень“, мени Шевченка, керамічному і інших є цехи з цілком недостатньою площею для робітників, з кепським освітленням т. інш.

Кепсько поставлена охорона праці наймитства. Сільське населення мало знайоме з законодавством наймання робочої сили в селянському господарстві. Облік і регулювання найманої праці в селянських господарствах, охорона інтересів наймитства становлять одну з найслабших ділянок роботи сільрад. Тимчасом по окрузі налічується 20.330 наймитів. Наймачі нерідко оминають закон, приховують свою робочу силу, не складають умов на наймитів.

За попередніми даними спілки сільгосп. і лісових робітників (на 1/VII-28 року), в окрузі складено щось із 8.200 трудових умов на наймитів. Хоч це число й набагато перевищує число складених умов на 1/X-27 року (щось на 1.500), проте цього зовсім не досить; умови повинно скласти з усіма наймитами.

Повинно посилити популяризацію серед селянства „Тимчасових правил про наймання робочої сили в селянському господарстві“. Треба посилити боротьбу з порушеннями трудового законодавства на селі.

Слабка ще також охорона праці в радгоспах. У деяких відзначені такі істотні хиби, як відсутність помешкань для робітників, лазень, постільної білизни і т. інш., відзначені також випадки брутального поводження з робітниками, неухвалене ставлення до постачання робітникам харчів і т. інш.

Перехід на 7-годинний робочий день

Велике досягнення в галузі поліпшення умов праці й побуту робітників усього Радянського Союзу, а зокрема Харківщини, це—проголошений ювілейною сесією ЦВК СРСР перехід від 8-годинного до 7-годинного робочого дня.

По Харківській окрузі спеціально опрацьований план намічає протягом найближчих 5 років цілком здійснити перехід усіх підприємств (і місцевої, і централізованої промисловости) на 7-годинний робочий день.

Уже працюють 7 годин робітники державного вогномийного заводу, картонажної фабрики (Тютюнтресту), 5-ої і 6-ої тютюнових фабрик (разом 1.380 робітників).

На черзі—харківський велосипедний завод, де 7-годинний робочий день намічено завести з 1-го січня 1929 року.

Протягом 1928/29 року на 7-годинний робочий день повинна перейти (за планом) ще низка підприємств місцевої і республіканської промисловости.

Соціяльне страхування

Число застрахованих, що їх обслуговує харківська окрстрахкаса, більшає рік-у-рік:

на 1/X-25 року	149.565
„ „ 26 „	163.669
„ „ 27 „	186.600
„ 1/VII-28 „	204.167

що з них у місті 155.042 особи, або 75,9% загального числа застрахованих по окрузі.

3 травня цього року окрстрахкаса розпочала роботу коло страхування наймитів. На 1/IX застраховано 1.200 наймитів у той час, як були намітили застрахувати 3.000 осіб. У деяких районах застраховано всього 1-2 наймити. В основному це пояснюється пізнім початком кампанії і невеличкою участю у ній сільрад. Надалі цю роботу повинно посилити.

1927/28 року пророблено велику роботу коло наближення страхкаси до застрахованих. До 1 серпня цього року вже щось із 60.000 застрахованих на 52 підприємствах Харкова обслуговує страхкаса в цеху (через спеціальних уповноважених). Надалі цей досвід буде перенесено і на інші підприємства. Пенсіонерам допомоги доставляють додому через бюро доручень:

На лікарську допомогу видано:

1926/27 р.	4.169.195 карб.
1927/28 „	4.374.000 „

За останні 2 роки збільшився контингент безробітних, що одержують допомогу від страхкаси; так, із загального числа безробітних, зареєстрованих на біржі праці:

1925/26 року одержували допомогу	34,1%
1926/27 „ „ „ „	39,5%
1927/28 „ „ „ „	43,6%
(за 3 квартали)	

Видано на допомогу безробітним:

1926/27 року	2.270.640 карбованців
1927/28 „	2.955.000 „

З приводу тимчасової непрацездатности виплачено:

1926/27 року	5.484.110 карб.
1927/28 „	5.575.000 „

На пенсійне забезпечення видано:

1926/27 року 3.025.430 карб.

1927/28 „ 3.535.000 „

1926/27 року у відання страхкаси передано будинків для відпочинку з 2.130 ліжками, що з них спілки орендували—792. 1927/28 року в будинках для відпочинку було 2.575 ліжок, що з них на кошти страхкаси утримувано 1.513 ліжок (у це число увіходить 75 ліжок для дітей); спілки орендували 1.062 ліжка.

Пройшли через будинки для відпочинку:

1926/27 року 17.213 осіб

1927/28 „ (до 1/VIII) . 12.711 „

За весь 1928 рік повинно пропустити 19.200 відпочивачів (робітників і службовців) і, крім того, 800 підлітків і 600 дітей.

Постановлено розпочати будувати в окрузі нові великі будинки для відпочинку. Будівництво вже розпочато в Зміївському районі; цілком закінчити його гадають протягом найближчих років.

На курорти на кошти страхкаси і на кошти профспілок відрядили:

1926/27 року 1.521 особу

1927/28 „ 1.598 осіб

На місця страхкаси відряджено:

1926/27 р. 1927/28 р.

робітників . . . 79,4% 85,1%

службовців . . . 20,6% 14,9%

Безробіття і боротьба з ним

Загальне становище безробіття у м. Харкові на I/X-28 р. характеризують такі дані:

Разом безробітних 28.647

З них жінок 13.766

Підлітків 5.127

64% всіх безробітних становлять члени профспілок.

Коли простежити коливання безробіття в Харкові протягом останніх 2-х років, то можна встановити, що в жовтні—грудні безробіття зростає через припинення сезонно-будівельних робіт, а в січні—березні спостерігається новий

зріст числа безробітних, як наслідок припливу до міста робочої сили до початку нового будівельного сезону. Досить вказати на те, що з загального числа пропозицій праці за перше півріччя 1927/28 року на пропозиції від будівельників і чорноробів припадало 42.9%.

Порівняння даних про безробіття на 1/X-28 року зі станом безробіття на 1/X-27 року показує, що загальне число безробітних за останній рік зросло на 9.289 осіб. На зростання безробіття за цей період вплинула раціоналізація держaparату, приймання на облік підлітків, що народилися 1913 року, і приплив безробітних з інших міст. Зміни в кількості безробітних сталися, головню, в групі розумової праці; в решті груп особливих коливань за останній рік не спостерігалось, за винятком групи будівельників.

Охоплення біржею праці попиту на робочу силу за останній рік помітно збільшилося, що пояснюється, головню, зміцненням звязком біржі з профспілковими і господарськими організаціями, а також активнішим виявленням попиту. Протягом 1927/28 року складено господарськими організаціями 49 умов на постачання робочої сили.

На боротьбу з безробіттям дано 1927/28 року 1.377.220 карбованців проти 798.200 карбованців 1926/27 року.

Велику роль у справі боротьби з безробіттям відіграє трудова допомога безробітним. Трудові й виробничі колективи, що перебувають у віданні комітету боротьби з безробіттям, охоплюють чимраз більше число безробітних; так, на 1/X-26 року в 33 колективах працювало 2.629 безробітних; на 1/X-27 року число колективів збільшилося до 36, а кількість безробітних, що працювали в них,—до 3.940; на 1/X-28 року в 37 колективах працювало 5.453 особи, або 19% загального числа безробітних. При цьому треба відзначити, що за час з 1/X-26 року до 1/X-28 року різним господарським організаціям передано 18 цілком зміцнених колективів з кількістю 1.996 безробітних.

За хибу в роботі колективів слід вважати недостатню мінливість робітників у них.

Інший вид трудової допомоги безробітним це—громадські роботи, що в основному охоплюють некваліфіковану робочу силу. На переведення громадських робіт видано 1926/27 року 281.186 карб., а 1927/28 року—379.000 карбованців; послано на працю:

	1926/27 р.	1927/28 р.
Безробітних	2.656	5.189
З них жінок	348	1.232
Підлітків	47	2.178

Пересічний денний заробіток на громадських роботах
рівний:

	1926/27 р.	1927/28 р.
Чоловіка	1 карб. 65 коп.	1 карб. 80 коп.
Жінки	1 „ 32 „	1 „ 36 „
Підлітка	1 „ 17 „	1 „ 26 „

Широко розвинулася практика перекваліфікації і виробничого навчання безробітних.

За 1926/27 рік послано на виробництво, у колективи, на курси ЦП разом 1.754 осіб; щось із 70%, що скінчили навчання, залишено на праці. З 1/X-27 до 1/X-28 року перекваліфіковано на підприємствах 530 осіб, у колективах—331 і на курсах—949; з них залишено на праці 1.079 осіб. Разом за час від 1/X-27 року до 1/X-28 року відряджено на навчання 2.309 безробітних.

Посилено виробниче навчання підлітків. За 1927/28 рік надіслано на роботи 6.514 підлітків, з них: за бронею 435, зверх броні 849, в кустарну промисловість 803, до кустарів-одинаків 1.208. Однак, трудову допомогу підліткам і виробниче навчання їх не можна ще визнати за достатнє.

Натуральну допомогу подають безробітним, видаючи їм безплатні обіди й даючи їм безплатну ночівлю у нічлігах. Пересічно щоденно дають обіди 500 безробітним. Допомогу грошима безробітним членам профспілок дає страхаса.

Ліквідуймо неписьменність! Піднесімо школи! Поліпшуймо клуби та хати-читальні! Посилюймо боротьбу з пияцтвом! Даймо відсіч попівському дурманові! Хай живе культурна революція!

ЗАДОВОЛЕННЯ СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНИХ ПОТРЕБ ТРУДЯЩИХ

Народня освіта

За останні 3 роки асигнування з місцевого бюджету на народню освіту становлять у Харківській окрузі такі суми:

1926/27 р.	1927/28 р.	Зріст	1928/29 р. (контр. цифри)	Зріст
8.217.175 крб.	10.411.001 крб.	+26,7%	11.520.639 крб.	+10,6%

Крім коштів місцевого бюджету, на народню освіту 1927/28 року видано ще 3.092.990 крб., що надійшли з додаткових джерел (спеціальні кошти, прибуток від самооплатних установ, асигнування господарських, професійних і громадських організацій).

Між основними галузями культурно-освітньої роботи асигнування з місцевого бюджету розподілилися 1927/28 р. так

на апарат	2,4%
„ соцвих	67,0%
„ профосвіту	11,2%
„ політосвіту	19,4%

1928/29 року бюджетові асигнування на народню освіту збільшуються проти 1927/28 року на 1.109.638 крб.; в основному цю суму видають на соцвих і профосвіту, що зв'язана з проведенням 5-річного плану загального навчання і потребою звернути максимальну увагу на підготування кваліфікованої робочої сили. На політосвітроботу й зокрема на заходи що до ліквідації неписьменности, крім асигнувань з місцевого бюджету, притягається великі кошти кооперативних, професійних і громадських організацій, що разом з коштами, зібраними протягом „місячника ліквідації неписьменности“ дасть додатково щось із 550.000 крб.

**Виконання
плану загаль-
ного навчання**

П'ятирічний план проведення загального навчання по Харківській окрузі передбачає число шкільних комплектів у місті й на селі до кінця п'ятиріччя (1929/30 року) довести до 4.094; з них по місту Харкову 841 комплект і по районах—3.253 комплекти. 1927/28 року фактично вже було в Харкові 836 комплектів і по районах 2.617, тобто за 3 роки п'ятирічний план загального навчання здійснено в Харкові на 97%, по районах на 80%. Цього 1928/29 року намічено відкрити в районах 306 нових комплектів, а в Харкові—43. Отже, план загального навчання нормально здійснюється.

Учнів у школах соцвиху буде цього року в районах—126.472, в Харкові—34.446, разом по окрузі 160.918, проти 143.933 у 1927/28 р. тобто на 12% більше.

Охоплення дітей шкільного віку (18—11 років) 1927/28 року становило по Харкову—89,2%, по районах—75,6%, разом по окрузі—77,7% проти 67,9% у 1925/26 р.

Треба відзначити негативне явище: великий відсоток учнів, що вибувають до закінчення 4-річки (пересічно до 15%), недобір по сільських школах дівчат (хлопців у віці 8—11 років охоплено школою 83,5%, а дівчат тільки 67,9%). недостатнє охоплення сільськими школами 8-річних дітей (70,7% 1927/28 року) і велика кількість переростків у перших групах 4-річки.

Соціальний склад учнів у місті й на селі характеризують такі дані:

	Сітка м. Харкова	Сільська сітка
Діти робітників	44,5%	12,5%
„ селян	2%	78,1%
„ службовців	36,7%	6,9%
„ кустарів	7,7%	—
„ інших	9,2%	2,5%

В багатьох випадках сільські школи ще недостатньо охоплюють наймитських дітей і дітей селянської бідноти. Національний склад учнів:

	Сітка м. Харкова	Сільська сітка
Українців	39,1%	86,5%
Руських	41,1%	13,4%
Євреїв	16,1%	—
Поляків	1,7%	—
Вірмен	0,9%	—
Татар	0,5%	—
Німців	0,1%	—
Інших	0,9%	0,1%

Шкільне будівництво Одна з основних умов нормального планового проведення загального навчання—це поширення шкільної площі. 1926/27 і 1927/28 р. р. на капітальний ремонт шкільних помешкань і нове шкільне будівництво по всій окрузі видано з бюджетових коштів—1.889.773 крб. і 1927/28 року з коштів самооподаткування—392.000 крб., а разом за останні два роки—2.281.773 крб. На нове будівництво з цієї суми витрачено 1.526.620 крб., або 66%.

1927/28 року Харківщина одержала 125.000 карб. із сум, асигнованих на шкільне будівництво за маніфестом ювілейної сесії ЦВК СРСР. Ці кошти розподілено між 22 районами. Попередні дані свідчать за те, що дані з ювілейного шкільного фонду кошти використані повністю.

Шкільна площа поширилася в районах з 1.864 класних кімнат 1925/26 року до 2.128 у 1927/28 році (збільшення на 11%), по м. Харкову з 385 кімнат до 456, тобто збільшилась на 12%.

Зростання шкільної сітки видно з таких даних:

	1925/26 р.	1926/27 р.	1927/28 р.
Школи по районах . . .	686	720	756
„ по м. Харкову .	56	58	61
Разом в окрузі . .	742	778	817

Не зважаючи, однак на таке зростання, шкільних помешкань все ще не вистачає, і в багатьох школах навчання провадиться в дві зміни.

Що до мови викладання школи розподіляються так:

	Українськ. шкіл	Укр.-руськ.	Руських	Єврейськ.	Польських	Вірменськ.	Татарськ.	Німецьких
Харків	25	4	24	4	1	1	1	1
У % %	40,9	6,7	39,3	6,7	1,6	1,6	1,6	1,6
Районних:								
4-річок	591	—	94	—	—	—	—	1
У % %	85,5	—	13,4	—	—	—	—	0,1
Семирічок	49	—	9	—	—	—	—	—
У % %	84,5	—	15,5	—	—	—	—	—

Постанова справи навчання в школах вимагає значного поліпшення. Треба постачати школі добрі підручники, підвищити кваліфікацію учительства, підвищити рівень знань учнів, збільшуючи вимоги, піднести дисципліну.

Дошкільне виховання Сітка установ дошкільного виховання за останні 3 роки поширилася з 24 дитсадів з 1.445 дітьми 1925/26 р. до 37 дитсадів з 2.050 дітьми 1927/28 р. Крім того, 1927/28 року в Харкові налічувалося 90 дошкільних самооплатних груп. Число літніх дитячих майданчиків збільшилося з 28—1925/26 року до 54—1927/28 року; дітей охоплено дитмайданчиками 1925/26 року—2.500, а 1927/28 року—3.500. Вся ця сітка дошкільних установ охоплює в Харкові 25% дошкільного дитячого населення міста. 1928/29 року треба далі поширити сітку установ дошкільного виховання, головню, на кошти професійних, кооперативних і громадських організацій.

Професійна освіта Набагато розвинулася в окрузі за останні 3 роки сітка професійної освіти, збільшившись з 79 одиниць у 1925/26 році до 122 у 1927/28 році; число учнів зросло з 12.412 до 17.321.

У місті сітка зросла з 55 шкіл до 84, або на 52%

На селі „ „ „ 24 „ „ 38, „ „ 54%

Число учнів у місті збільшилося з 10.764 чол. до 14.687, або на 38%, на селі—з 1.648 чол. до 2.634, або на 59%.

Зростання сітки й числа учнів основних вертикалів (напрямків) професійної освіти таке:

	Кількість установ			Кількість учнів		
	25/26 р.	27/28 р.	% зросту	25/26 р.	27/28 р.	% зросту
Робітнича освіта	48	76	58	7.023	9.574	36
Сільгосподарська освіта . .	14	19	35	839	1.226	46
Соціально-економ. освіта .	17	27	60	4.550	6.421	41
	79	122	53	12.412	17.321	39

Як видно з наведеної таблиці в основному професійна освіта поширюється коштом розвитку робітничої освіти.

Соціальний склад учнів характеризують такі дані:

	Робітн.	Селян	Службовців	Кустарів	Інших
Інд. техн. профшколи .	24,1%	4,6%	60%	3,4%	8,9%
Школи ФЗУ	66,0%	0,6%	13,1%	2,1%	18,2%
Сільськ. госп. профшколи	6,3%	40,0%	19,1%	2,4%	32,2%

Наведені цифри вказують на недостатній відсоток робітників (24,1%) і селян (4,6%) по індустріально-технічних профшколах. Треба вжити заходів що до поліпшення соціального складу учнів цих шкіл.

План на 1928/29 рік намічає відкрити 2 нові профшколи санітарної техніки й точної механіки—у Харкові й 1 профшколу в Люботинському районі. Гадають збільшити сітку вечірніх робітничих шкіл і курсів. Передбачено також відкрити в Харкові 3 нових кустарно-ремісничі школи й у районах—2 (в Вільшанському й Золочівському). Крім того, намічено відкрити нову школу садівництва й огородництва в Харкові та 2 підготовчі групи для наймитів в Одноробівській і Липковатській профшколах. Зимові сільсько-госп. школи збільшуються з 9 на 350 чол. до 12 на 480 чол.

Розвиток політосвітроботи Політосвітроботу в окрузі характеризує до певної міри зріст сітки політико-освітніх установ на селі з 953 одиниць у 1926/27 році до 1.137 у 1927/28 році й у Харкові з 168 до 172. Разом по окрузі було 1926/27 року 1.121 політико-освітня установа, 1927/28 року 1.309 (збільшення на 17%).

Для сільської сітки характеристичне чимале збільшення числа червоних кутків (з 90 до 164), що відкриваються з ініціативи і при матеріальній участі громадських організацій, а також поширення кіно й радіо.

Число сельбудів і хат-читалень зросло з 335 у 1926/27 р. до 349 у 1927/28 р. Число членів сельбудів і хат-читалень збільшилося за останній рік на 18% (з 11.340 чол. до 13.460 чол.).

Склад членської маси такий:

чоловіків	11.024—79,9%
жінок	2.447—21,1%
дорослих	8.481—63,0%
молоді	4.980—37,0%

Число членів КНС серед них—22%, членів профспілок—21%.

Число гуртків при сельбудах і хатах-читальнях збільшилося з 716 у 1926/27 р. до 1.015 у 1927/28 р.; число членів гуртків збільшилося з 10.900 до 21.380.

Кількість кіноустановок у районах за останній рік збільшилася з 43 до 54, але досягнення в галузі кінороботи на селі до останнього часу невеличкі. Розвиток кінофікації села загальовалося нестачею підготованих кіно-механіків і високою платнею за прокат кіно-фільмів. До кінця літа пощастило до деякої міри усунути ці причини і кіно робота на селі пожвавилася. Тепер працює до 80% кіноустанов.

Нещодавно Окрвиконком затвердив плана організації нових 200 кіноустанов у селах округи.

В усіх районах і селах, де є сельбуди й хати-читальні, треба організувати осередки сприяння кінофікації села, щороку втягуючи в їх роботу сільську суспільність.

Постановлено встановити у сільських кіно невисоку вхідну плату й виділити певну кількість безплатних місць для членів КНС, жінделегатів, наймитів і демобілізованих червоноармійців з бідноти.

Слабка ще робота в галузі радіофікації округи. Хоч за останній рік число гучномовців у районах збільшилося з 69 до 150, але якісна радіофікація села мало посунулася наперед. І тут гальмує роботу відсутність на місцях підготованих робітників. Тільки під кінець року в 3-х районах організувався радіо-актив, що й керує радіороботою в сельбудах. Почали поширювати серед селянства радіо-апаратуру на пільгових умовах (до 50—70% знижки).

В районах є 349 бібліотек, з них 27 мають районне значення, а решта є при сельбудах і хатах-читальнях. Книжок в усіх цих бібліотеках 449.500, з них українські становлять 36%. Цього року сільські бібліотеки придбали 55.140 книжок, з них 46% українських.

Читачів було 1927/28 року—62.127, з них:

чоловіків 75%

жінок 25%

дорослих 30%

молоді 70%, біднота становить 23% читачів.

Починає розвиватися на селі робота коло самоосвіти. 1927/28 року навчалося самоосвітою 55 груп (400 чол.) і індивідуально—580 самоуків.

Робота коло ліквідації неписьменности проти попереднього року поширилася. Число пунктів лікнепу в районах збільшилося з 387 до 391, а учнів з 10.243 до 12.900. Протягом року вибуло 4.106 учнів, тобто 31,8%;

На шляху до
ліквідації непись-
менности

закінчили навчання—8.824, тобто 68,2%. Щодо віку, особи, що скінчили школи лікнепу, розподіляються так:

до 14-ти років	14,7%
„ 14—17 „	65,2%
„ 18—35 „	20,1%

Тепер серед усього дорослого населення округи нараховується до 184.000 неписьменних, з них у районах—167.000 ч. і в Харкові—17.000. Протягом 1928/29 року гадають навчити письма в районах—45.000 неписьменних, а в місті 7.000. Протягом найближчих чотирьох років намічають цілком ліквідувати неписьменність.

Цього року намічають набагато збільшити число груп, посилити роботу що до ліквідації неписьменности серед жінок, поширити індивідуально-групове навчання, поширити сітку шкіл і пунктів лікнепу, як на бюджетові кошти, так і на кошти громадських організацій. Треба встановити широку громадську контролю над роботою що до ліквідації неписьменности.

Цілковита ліквідація неписьменности — одно з важливіших завдань у галузі всієї нашої культурної роботи. Щоб виконати це завдання, повинна взяти активну участь вся робітничо-селянська суспільність.

Ширше повинно розвинути свою діяльність товариство „Геть неписьменність“. Тепер по всій окрузі нараховується до 11.000 членів цього товариства; число його повинно поширити. Проведений влітку цього року „Місячник ліквідації неписьменности“ дав по окрузі до 100.000 крб. Ці кошти буде використано на посилення роботи що до боротьби з неписьменністю на селі й в місті.

У план політосвітроботи на селі на 1928/29 р. увіходить поширення сітки хат-читалень і червоних кутків на кошти громадських організацій, охоплення політосвітньою роботою колгоспів, переселенців і окраїн великих сіл, поліпшення роботи кіно й радіо, посилення культурно-освітнього обслуговування сельбудами й хатами-читальнями бідноти й наймитів, ширший розвиток на селі самоосвіти.

Далі розвиваючи політосвітню роботу на селі, треба посилити участь сельбудів і хат-читалень у політичних і господарських кампаніях, що їх провадять на селі, встановити погодження роботи політосвіторганізацій з практичними вимогами життя й побуту села; для цієї роботи повинно використати всі культурні сили села (учителів, лікарів, агрономів).

В Харкові—60 клубів, з них 22 утримують на кошти місцевого бюджету, а решту утримує ХОРПС. Теперішня сітка клубів охоплює тільки 17% загальної кількості членів професійних спілок.

Політосвітробота
в місті

Бібліотек на місцевому бюджеті в Харкові—5. Загальна кількість книжок у цих бібліотеках—43.716. Усіх бібліотек у місті—80, книжок у них—1.585.830.

1927/28 року в Харкові відкрився вечірній робітничий університет з 900 слухачів:

чоловіків 79%; робітників 68%; до 18 років 1%
жінок 21%; кустарів 28%; „ 18—23 „ 53%
червоноарм 4%; понад 23 „ 46%

Цього року університет поширено й переведено до нового великого будинку (будинок Держстраху).

1927/28 року в Харкові відкрито курси готування до ВУЗ'ів на 460 слухачів.

Шкільно-курсова робота з дорослими робітниками в місті здійснюється вечірнім навчанням у школах для неписьменних, малописьменних і школах підвищеного типу, (з 3-річним курсом навчання).

Склад слухачів шкіл підвищеного типу такий:

чоловіків 71,6%; робітників 71,5%; 18—23 років . . . 60%
жінок 28,4%; службовців . . . 24,0% ;понад 23 р. . . . 40%
інших 4,5%;

План політосвітньої роботи в місті на 1928/29 рік передбачає поширити її на робітничих окраїнах і серед національних меншостей, ширше охопити шкільно-курсним навчанням неписьменних і малописьменних робітників і робітниць, допомагати розвитку самоосвіти серед робітників, у житлокооплах і т. інш.

Про зростання української преси в Харківській окрузі свідчать такі дані:

	1926 р.	1927 р.	1928 р.
Українських газет	15	22	28

Сюди включено чималу кількість багатотиражних стінних газет, що їх видають на підприємствах і в установах.

Підсумки прий- Коли приймали до харківських ВУЗ'ів цього
мання до ВУЗ'ів року звернено увагу на дальшу їх пролетаризацію. До інститутів прийнято 67,8% робітників і селян, до технікумів—78%. Проти попереднього року соціальний склад прийнятих до ВУЗ'ів набагато покращав (збільшився відсоток робітників і селян). Вельми великий приплив був цього року до інду-

стріальних технікумів. Соціальний склад студентів, що їх прийняли до індустріальних технікумів, такий:

робітників	75%
селян	14%
інших	11%

Всю трудящу молодь, більш або менш підготовану до навчання у ВУЗ'і прийнято. На робфаки цього навчального року прийнято 1.800 чол.

Не заповнене приймання студентів до педагогічних і сільськогосподарських ВУЗ'ів.